

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Tidskrift

utgifven af

Göteborgs Kvinliga Diskussionsförening.

N:o 2.

1887.

2:dra årg.

Innehållsförteckning:

Herman Bang: Aar — du Hersker! (poem).....	Sid. 25.
Clara Tschudi: Gertrud Guillaume-Schack	„ 26.
Georg Nordensvan: “Låt om oss skiljas“ . Ett litet literaturkåseri.....	„ 34.
Ulrik A. P. Christiansen: Den naturalistiske Literatur i Norge	„ 36.
När och Fjärran	„ 39.

Distribueras af
WETTERGREN & KERBER, GÖTEBORG.

GÖTEBORG, WALD. ZACHRISSONS BOKTRYCKERI, 1887.

TÖNSBERGS BLAD,

konservativt Nyhedsblad samt udbredt annoncetidende for Jarlsberg & Laurvigs Amt og dets Byer, koster, forsendt med Posten, 6,60 pr Aar at abonnere paa. Annoncer betales med 10 Öre pr Petitlinie.

NB. Bladets Redaktion ønsker at udvekle en kortere maanedlig Korrespondance med Red. for et svenskt Blad, der repræsenterer konstitutionelle Anskuelser, om Spørgsmaal og Tildragelser i vedkommendes eget Land, der maatte antages at have Interesse for det andet Blads Læsere.

Hos postanstalter og återförsäljare:

Jörgens Stockholms-bref.

Bihang till posttaxan n:o 4. För år: kr. 2: 25. För kvartal: kr. 1: —. Lösnummer: 10 öre. Utdelas i Stockholm alla torsdagsaftnar.

Pikant läsning, dito annonstidning särdeles för finare herrartiklar.

Har innehållt bland annat fr. o. m. n:o 23, Mecklenburgska målet i nytt ljus.

Förläggare, utgifvare och redaktör:

Georg Lundström.

Tidningen

är oberoende; omutbar, personlig, vaken, nykter, glad, obesvärad, elegant och argstint; hatar inte gammalt godt, fruktar ej nytt dito; älskar tukt och ordning, afskyr falsk filantropi lika mycket som djurplågeri; är mera republikansk än demokratisk; afskyr vensterservilism, aktar högeropposition; kurtiserar ingen samhällsklass eller nationalitet; bekriagar framför allt det grundlagsstridiga skrifvårdömet och den falskeligen s. k. frihandeln; försvarar i synnerhet de lägre statsstjernarnes rätt till lagens skydd; vill ha de högre dito åter ställda under lagens straff, i allt ersättningskyldige och åtalbara vid underrätt af hvar och en förfördelad; vill ej ge ett öre till hofvet, kyrkan, armén och flottan, eller pension åt kungens förtroendemän.

Illustrerad Allehanda och Allehanda för Folket

utgifvas båda under år 1887.

I stället för att braska med meterlånga löften och försäkringar hänvisa vi till tidningarnes föregående och förklara, att vi ämna fortsätta efter samma plan, som hittills, och således söka lemna våra läsare och läsarinor en möjligast omvexlande och intressant läsning, be-lyst af illustrationer och till billigare pris än någon annan svensk illustrerad veckotidning.

Under år 1886 innehöllo tidningarne:

öfver hundra illustrationer;
mera text än andra illustrerade blad vanligen innehålla;
öfver 400 sidor följetong;
uppsatser i dagens frågor;
rik nyhetsafdelning;
gåtor och nötknäppare af många slag;
schackuppgifter;
småberättelser och anekdoter m. m.

Allt detta erhålles, postafgiften inräknad, till följande låga pris:

Illustrerad Allehanda:

helt år 3 kr., halft år 1: 60, fjerdedels år 0: 90.

Allehanda för Folket:

helt år 2 kr., halft år 1: 20, fjerdedels år 0: 70.

Prenumeration på närmaste postanstalt.

(G. 20994×1).

FRAMÅT

✧ TIDSKRIFT ✧

UTGIFVEN AF
GÖTEBORGS KVINLIGA DISKUSSIONS-FÖRENING.

Döm ingen ohörd.

Fri talan.

Genom skäl och motskäl bildas öfvertygelser.

N:r 2.

Ansvarig utgivare och
redaktör
Alma Åkermark.

15 Januari.

Pris · Kr 3,50 pr år.
Andra årgången.

1887.

Aar — du Hersker!

Aar — du Hersker — som kommer tyst,
Baaret af Nattens lydlöse, mægtige Vinger,
Aar — du Ukendte, Fremmede, Herre,
Forkynd — forkynd, hvad du bringer!

Vel tusinder Gange sendte den store Tid
Fra sin Borg,
Hvor han stum
Stirrer paa Skæbnens evigt rullende Hjul —
Aarene, sine kort levende Børn
Ud til Herskab over Jorden.

Men mere angstfuld trængtes aldrig Skaren
Foran Aarets Herskerport,
End *nu* i denne første Nat.
Den ganske Verdens Folk
Raaber, Nyaar, for an *din* Dør.

Aldrig har de strenge Offerpræster,
Der prøved' i Templerne
Offerdyrs Tegn;
Aldrig har de læst, de grusomme Præster
Tungere Tegn til tusindfoldigt Mord.
Til Verdens Brand
Til Rigers Fald og til Folkeslagenes Død
— End *nu* blev læst af en Verden i Nød.

Se kun de jernklædte Stater,
Kæmper, der maaler hinanden
Med vrede og hævnsyge Blik.
Mens trælsomt som hine Slaver,
der under Herrernes Pidsk
rullede Sten til Pyramiderne
— Herskernes *Grave* —
Folkene slider med bøjet Ryg,
bevogtet af Krigens truende Øje,
og bringer, Dag for Dag,
Byrde paa Byrde
Til Lasten — til Bjerget
På deres eget Bryst.

* * *

Mens, som af selve Jorden,
Af Miner og Kløfter,
Hungren kalder frem,
Som en frygtelig Dragesæd,
Elendighedens Legioner med knyttede Hænder;
Saa Jernmændene selv,
De store Stater, skælver ved deres Skrig
Og værnende løfter Sværdet.
Et Skrig, uhyre som var det Dommedagens Bulder
Og sprængte det Himmel og Jord:
Et Skrig om Ret —
Skriget om Brød.

* * *

Nyaar — hör dem — Skarerne for din Dör —
 Forkynd, hvad du bringer!
 Bar du under din Kappe
 Nys, da du kom,
 Krigens blodige Dolk i en grusom Haand?
 Bringer du, umedlidende,
 Menneskeheden, der stønner,
 Kun nye Angster og nye Trældoms Baand
 Til Gengæld for vore Bønner?

* * *

Aar — du svarer ej.
 Kun langsomt, Stykke for Stykke,
 Löses din Gaade
 Til Sorg — eller
 (Er der nogen, som tror det?)
 Til Lykke . . .

* * *

Nu hviler, Nyhersker,
 Din første Nat over Skarerne, taus,
 Og Stjernerne, dens Öjne
 Forraader Intet.
 De saa' med samme Glimten
 — Var det af Glæde eller var det bag Taarer? —
 Verden i Fryd og Verden fuld af Jammer.
 Og fra det store Univers kommer der Aar —
 Til Skarerne, der raaber for din Port,
 Intet Svar og intet Bud om Tröst:
 Taus er din første Nat.

* * *

Men se, du Hersker, *saa* stor er Verdens Nöd:
 At Skarerne, som ikke tror,
 Og som ikke kender nogen Gud,
 Synker paa Knæ i den første Nat,
 Og de *beder*, de Vantro, oh, Aar —
 Til det tomme Rum —
 Fortvivlet med oprakte Hænder.

Herman Bang.

Prag, December 1886.

Gertrud Guillaume-Schack,

af

Clara Tschudi.

Jeg kjæmper helt foruden had;
 det, som jeg elsker, gjør mig glad,
 skjönt, varm og vred tillige.
 Det er mit blod, min sjæl, der gaar
 i hver en linje, som jeg slaar,
 og derfor gaar den lige.

Bj. Björnson.

I.

Blandt de ikke faatallige kvinder, der i løbet af det sidste aartiende er fremtraatde som talsmænd for sine søstres sag, indtager fru *Gertrud Guillaume, født grevinde af Schack-Wittenau*, en fremragende plads.

Hun har nemlig ikke alene med utrættelig opofrelse fortsat det verk til sædelighedens fremme, der er paabegyndt af Josephine Butler, men hun har tillige varmt kjæmpet for arbeiderskens ret. Og endelig er denne ihærdige og uforfædede dame den første, som i sit födeland med energi har fremholdt kvindens berettigelse til del i statsstyrelsen.

Hendes liv har været rigt paa miskjendelse og forfølgelser, men fattigt paa taknemmelighed og anerkjendelse. Hun er bleven haanet og spottet. Man har afbrudt hendes foredrag, opløst hendes forsamlinger, beslaglagt hendes presseorgan; ja, for att sætte kronen paa dette forfølgelsesverk har man udvist hende fra det land, hun viede sine rige evner, sin kraft og sin begeistring.

Og dog har hun i faa aar udrettet mere end sit födelands övrige forkjæmperinder til sammen: Hun har vakt det tyske samfunds bevidsthed om, at kvindebevægelsen hverken kan neddysses eller bortræsoneres, men at den atter og atter maa reise sig og sluttelig vil finde vei til hvert enkelt hjem, til rigmandens hustru og datter som til fabrikarbeidersken og syersken.

Skjönt födt og opvokset i en af Tysklands aristokratiske adelsslægter, har hun i de kjæmpendes rækker stillet sig side om side med den fattigste arbeiderske. Og har hun muligen ikke altid været heldig i valget af midler, fortjener hun ikke desto mindre tak og ære, fordi hun saa bestemt og modigt har blottet de sociale løgne, saa opofrende kjæmpet for ret og sandhed og saa ufortrødent arbeidet for de undertryktes sag.

Gertrud Guillaume-Schack er en forholdsvis ung dame; hun er født den niende november 1845 paa godset Uschütz i Schlesien. Blandt otte søskende er hun den femte i rækken.

Hendes fader, grev Schack, en klog og fordomsfri mand, har övet stor indflydelse paa sin begavede datter. »Frihed i tanke, frihed i bevægelse», var hans opdragelsesprincip. Og medens han paa den ene side bar omsorg for, at hendes evner udvikledes, tillod han hende paa den anden side uhindret at streife om i skov og paa markerne, at besøge godsfolkernes boliger og at lege med arbeidernes børn.

Gertrud havde nylig fyldt sit syttende aar, da forældrene fraflyttede sit gods og kjøbte en villa i Beuthen (Nedre Schlesien), hvor de fremdeles er bosiddende. En søster til hendes fader sendte hende paa dette tidspunkt en indtrængende anmodning om at besøge sig; hun fulgte opfordringen og blev snart uundværlig for denne paa grund af sin hjælpsomhed, munterhed og elskværdighed. Ti ungdomsaar tilbragte hun som en streng tantes tröst og støtte, en sygelig onkels utrættelige pleierske og som den solstraale, der oplivede det ensomme slot. Hun lærte at elske de hende paalagte pligter og i opofrelsen for andre ganske at glemme sig selv. Disse aar gav hende styrken til senere at holde ud, naar hun for sine bestræbelser hverken höstede anerkjendelse, tak eller opmuntring.

Først da hendes onkel døde, forlod hun dette sit andet hjem. Hun var nu i en pekuniær uafhængig stilling. Men hendes helbred var bleven svækket, medens hun taalmodig pleiede sin syge slægtning, og hun besluttede derfor att reise til syden for at gjenvinde sine kræfter.

Hösten 1873 tog hun bolig i Neuf-Chatél.

Livet i Schweiz, naturen og befolkningen, alt tiltalte hende i høi grad. Og upaatvivelig har hendes flereaarige ophold i den lille republik ikke alene styrket hendes helbred, men beriget hendes aand og indgydt hende en levende interesse for de sociale forhold.

Selv siger hun mange aar senere i et privatbrev: »Allerede i mine forældres hus tror jeg, at mine öine begyndte at aabnes for arbeiderskens sørgelige stilling. Men ret at

se lærte jeg først i aarene 1874—75 i Schweiz». —

Senere blev hun endmere fast knyttet til dette land, idet hun (1876) ægtede schweizeren Guillaume, en kunstner, i hvis forældres hus hun længre tid havde boet.

Det nygifte par flyttede til Paris. Men her viste det sig, at hendes mand baade manglede villien og evnen til at berede hende et sorgfrit hjem, og at han ikke engang havde til hensigt at give afkald paa sine ungarlsvaner. Fru Guillaume saa sig nödsaget til at forlange skilsmisse; og den kortvarige, intet mindre end lykkelige forbindelse löstes efter næppe et aars samliv.

Uden at begaa en indiskretion tör man paapege, at hendes eget forhold i ægteskabet i ikke ringe grad har bidraget til at aabne hendes öine for kvindens uheldige stilling.

I Paris, hvor hun forblev efter skilsmisens fuldbyrdelse, traf hun den schweizerske sjælesörger, professor Aimé Humbert, en bekjendt, ivrig arbeider i sædelighedens tjeneste. (* Han opfordrede hende til at bivaane et möde i det brittisk-kontinentale forbunds Pariser-afdeling, hvor Josephine Butler skulde optræde som talerinde.

Hun besøgte forsamlingen og saa her for første gang hin kvinde, hvis beröimte bog, »En röst i örkenen», gav stødet til bevægelsen for sædelighedens fremme, og hvis moralske mod og dybe religiöse begeistring nævnes med ærefrygt over hele den civiliserede verden. Dennes personlighed, ikke mindre end de gribende ord, gjorde det dybeste indtryk paa fru Guillaume. Som en uafviselig pligt trængte det ind paa hende, at den ager, det var hende forbeholdt at dyrke, nu laa foran hende. Og i sit stille sind lovede hun straks at blive mrs. Butler en trofast medarbeider.

Paa tanken fulgte handling. Hun indmeldte sig i sædelighedsforeningen og, fast besluttet paa at ofre sit liv for denne sag, besøgte hun pesthulerne for at redde sine faldne søstre. Hun skyede intet middel, intet sted, ingen oplysning — og fandt virkeligheden tusinde gange mere forfærdelig end de værste beskrivelser.

(* **Aimé Humbert** er udgiver og chefredaktör af »Le bulletin continental», centralorganet for det vidtforgrænedte »Brittisk-kontinentale forbund», hvis maal det er at virke for sædelighedsspørgsmaalet ialmindelighed samt for ophævelsen af den lovbeskyttede prostitution i særdeleshed.

Samarbeidet mellem hende og Josephine Butler grundlagdes hin aften; og hvor forskjellige de to kvinder er, har deres venskab senere aldrig kunnet rokkes.

Skjønt lige fremragende, lige opofrende, lige uegennyttige, har de delvis valgt forskjellige veje. Den ældre forkjæmperinde ser i religionen det eneste middel til at op-hjælpe sædeligheden; den yngre ønsker fremforaltdt at forbedre kvindens sociale stilling. Josephine er imidlertid den første til at anerkjende, hvor meget Gertrud har ofret for deres fælles sag. Og om fru Guillaume end ikke ganske deler dennes religiøse anskuelse, ser hun beundrende og ærbødig op til mrs. Butler; — i forholdet til sin strengere veninde kan hun tilegne sig Björnsons ord:

»Jeg deler ei din tro, du stærke drømmer; — det skiller ei, hvor aanden bærer bud.
Thi alt, som stort og edelt om os strømmer, det dyrker jeg, fordi jeg dyrker Gud.» —

Sommeren 1878 vendte hun hjem fra Paris; i Januar 1879 reiste hun til Berlin for at virke for sagen, og allerede i mai maaned holdt hun sit første foredrag i det tyske riges hovedstad.

Inden hun traadte frem for offentligheden, havde hun paa det nøieste undersøgt sædelighedstilstanden i Tyskland, studeret de statistiske saavel som de sanitære forhold og med stort besvær skaffet sig oplysninger paa politistationerne. Hun kunde saaledes fremlægge beretninger og tal, der talte tydeligere end mange ord.

Foredraget forløb alligevel ubemærket. Ingen stemme løftede sig til modsigelse, men hun fandt heller ingen tilhængere. Thi forsamlingssalen stod næsten tom.

Saa langt fra at denne ligegyldighed skrækkede hende tilbage, fordoblede den tværtimod hendes energi. Hun gik om til formaaende mænd og kvinder, tilhørende de forskjellige partier, og opfordrede, ja, tryglede dem om at støtte hendes bestræbelser.

Men den hjælp hun fandt var saare liden. Og da hun, den 14:de mai 1880, i Berlins raadhus for anden gang fremtraadte for offentligheden, havde igjen kun et mindre antal tilhørere indfundet sig.

Pressen havde dog sendt repræsentanter; og den følgende dag serverede aviserne forvanskede referater af hendes foredrag*), som

en lækkerbiskens for sine sensationshungrige læsers ganer. Hendes dybtfølte henvendelse blev gjort til gjenstand for latter; man haanede hendes bestræbelser og fandt næppe ord, stærke nok, til at dadle, at en endnu ung dame, tilhørende en af Tysklands fornemste familier, offentlig talte om prostitutionen.

Det er forklarligt, at medlemmer af hendes familie var misfornøiede herover, og at endog hendes forældre rystede paa hovedet og udtalte ønsket om, at hun atter vilde komme hjem.

Ærbødigt, men bestemt, afslog hun at følge opfordringen; hun vilde gaa videre paa den vei, hun havde valgt, selv om veien gik gennem tidsler og torne.

Hun forlod Berlin, reiste fra by til by, sammenkaldte møder for at vække sædelighedsfølelsen og viste sig overalt som en utrættelig agitator for ophævelsen af den af staten billige kvindeundersøgelse.

Men hendes foredragsreiser var lidelsesreiser, og avisernes spot var kun begyndelsen til de forfølgelser, som forestod. I adskillige byer blev det hende forbudt at tale, andre steder nægtede man hende lokale, og meget ofte blev hendes foredrag afbrudte.

Eksempelvis kan nævnes, at politiet i Darmstadt (d. 23:dje marts 1882) ikke alene sprængte en forsamling paa 300 mennesker, der var komne for at høre hende, men stillede hende for retten og søgte at faa hende straffet, fordi hun — som de udtrykte sig — havde talt over et upassende emne.

Hun besvarede anklagen ved at lade det afbrudte foredrag offentliggjøre i sin helhed*), samt udstedte en protest, hvori det bl. a. heder:

»Usædeligt er det at lade de nuværende sociale skader bestaa, men ingensinde kan det være usædeligt at paapege dem for at læge dem. — I den tyske kvindes navn protesterer jeg mod afbrydelsen af mit foredrag, fordi det er hendes pligt at indestaa for sædelighed og orden, og fordi prostitutionen, som en alvorlig fare for familiens lykke og folkets kraft og velfærd, truer det dyrebareste hun eier. Endelig protesterer jeg i kvindens navn, fordi de nuværende tilstande er hende uværdige, idet de gjør hende til en bold for den letsindige mand.» —

*) Dette foredrag er senere udkommet i fire oplag under titlen: »Ein Wort zur Sittlichkeitsfrage».

*) Trykt under titlen: »Ueber unsre sittlichen Verhältnisse und die Bestrebungen und Arbeiten des Britisch-kontinentalen und Allg. Bundes.»

Da hun endelig (d. 25:te april) frikjendtes, betonedede dommeren, at hendes foredrag havde været holdt i en decent tone, og at hun, ved at ofre sig for sædelighedssagen, noksom havde bevist, at hendes stræben hviler paa overbevisning og alvor.

II.

Hvor ivrig og ufortrøden fru Guillaume-Schack end var, brød forstaaelsen for sædelighedsspørgsmaalets vigtighed sig meget langsomt bane.

Vel havde hun ved sin hjemkomst fra Paris formaaet enkelte venner til under navnet »Det tyske kulturforbund» at stifte en afdeling af det brittisk-kontinentale forbund i Beuthen; i denne lille by var der imidlertid liden anledning til at virke for hendes ideer. Ligeledes havde hun ved praktiske forbedringer søgt at afvende faren for fald fra sine fattige, ubeskyttede søstre. Hun havde saaledes (* (1880) stiftet et hjem samt en opdragelsesanstalt for løsladte, kvindelige straffanger under tyveaarsalderen; og hun havde stillet sig i spidsen for en sædelighedsforening, der i løbet af nogle aar har grundet et tjenestepigehjem samt andre værdifulde indretninger (**). Men i det store taget mødte hendes bestræbelser liden forstaaelse.

Det var derfor en uendelig glæde for hende, da det (1883) lykkedes hende at samle en kreds damer om sig i Berlin, der sluttede sig til »Kulturforbundet» og lovede at arbeide for udryddelsen af den lovbeskyttede usædelighed.

Hun forfattede nu en ansøgning til rigsdagen, hvori hun bönfaldt om ophævelse af politiundersøgelsen for de prostituerede kvinder. Og paa de møder, som den nystiftede forening foranstaltede, samlede hun ivrig underskrifter, for ved en massehenvendelse at bevise, at hævelsen forlangtes af den offentlige mening.

Efter ikke at have talt i Tysklands hovedstad i fire aar troede hun 1884 tiden gunstig.

I de mellemliggende aar havde hun opøvet sig som talerinde. Og hun havde vundet et navn; thi man havde læst og hørt om de forfølgelser, hun havde været udsat for. Ved sin offervillighed og sin elskværdighed havde

hun desuden erobret sig adskillige venner; hun kunde derfor denne gang regne paa en større tilhørerkreds.

For tæt besatte bænke holdt hun et første foredrag, og dette vandt levende bifald. Man beundrede hendes mod, blev varm ved hendes veltalenhed, henreven af hendes begeistring.

Slag i slag sammenkaldte hun nu en række forsamlinger, og hver enkelt var besøgt til trængsel. Selv i pressens stemning var der skeet et omslag. De samme organer, der fire aar tidligere havde overdænget hende med fornærmelser, udtalte sin høiagtelse for hendes person som for hendes virken; og fremragende geistlige erklærede sig enige med hende.

Ja, *tilsyneladende* havde den offentlige mening vendt sig til gunst for hende, *tilsyneladende* kunde hun regne paa et stort parti, der vilde støtte hende. Det gik imidlertid langsomt med at samle underskrifter til den ansøgning, der skulde forelægges rigsdagen; de indretninger, hun stod i spidsen for, mødte sympati, men faa støttede dem med arbeide, endnu færre ydede pengemidler. Og skjönt den elskværdige unge frue ved sine glimrende talegaver og sin behagelige fremtræden i storm erobrede tilhørernes hjerter, forstod hun, at den popularitet, hun vandt, langt mere gjaldt hendes personlighed end hendes sag.

Hvad brød hun sig om, at man tiljubled hende bifald. — Hendes person var hende ikke alene uvæsentlig, men hun har selv utallige gange ytret, at alle forfølgelser er hende ligegyldige, naar kun hendes sag vinder fremgang. Og medens hendes navn var paa alles læber, og man lydeligt erklærede hende sin beundring, dreiede hendes tanker sig udelukkende om, hvad hun burde gjøre for at nærme sig sit maal.

Saa længe hun havde stridt for sædeligheden, ja, saa længe hun overhovedet havde tænkt over de bestaaende tilstande, havde kvindens ligestillen med manden altid staaet for hende som det virksomste middel til samfundets vel.

Denne tanke havde været drivfjæren til hendes arbeide, og i sine foredrag havde hun stadig fremholdt sit kjöns uretfærdige stilling.

Alligevel begyndte hun først nu *tilfulde* at se, at vilde hun med udbytte kjæmpe for sædelighedssagen, da maatte hun fremforalt rette blikket mod kvindens uheldige *ökonomiske* forholde; hun indsaa, at det i ni af ti tilfælde var kampen for bröd, der trak

(* Sammen med fru Lina Morgenstern og andre.

(** Sidstnævnte forening ledes af den bekjendte forfatter, dr. Otto von Leixner.

hendes ulykkelige søstre ned i prostitutionens smuds.

Optaget af ønsket om stærkere at fremhæve arbejdskens krav, forlod hun Berlin og holdt i høstmaanederne ti foredrag i Elbing, Danzig og Königsberg.

I den første af disse byer blev hun modtagen med hjertelighed, og hun grundede atter en filialafdeling af »Det tyske kulturforbund.»

Ogsaa i Danzig samledes talrige under skrifter til den henvendelse, der skulde oversendes rigsdagen.

Anderledes i Königsberg. Her mødte hendes foredrag modstand fra politi-præsidentens side. Hun stilledes igjen for retten og nødsagedes til at tilbringe flere vintermaaneder i denne by.

Selvfølgelig frikjendtes hun ogsaa denne gang; men det ufrivillige ophold i »den rene fornuffs stad» blev ikke uden indflydelse.

Som ovenfor nævnt, havde hun tidligere henvendt sig til lederne af forskjellige politiske partier; men hverken hos de liberale, de klerikale eller de konservative havde hun mødt andet end ligegyldighed. I Königsberg traf hun flere af socialdemokraternes førere, og hun fik pludselig et indblik i dette partis udbredelse og organisation. Hun saa, hvorledes bønder, arbejdere og smaaborgere flokkedes om denne fane, og hvorledes der her, midt i det ultra-konservative tyske rige, voksede en hovedmagt frem, som trods ustansede forfølgelser intet syntes at tabe af sit mod.

Tilhængere af dette parti proklamerede kvindens ligeberettigelse i politisk og social henseende, og de erklærede uforbeholdent at ville virke for arbejdskens.

Dette var jo ogsaa hendes brændende begjæring! Direkte at sætte sig i forbindelse med den arbejdende kvinde og at kjæmpe for økonomiske forbedringer forekom hende netop som hovedmidlet til at føre sædelighedssagen fremad.

Et forslag i rigsdagen om at indskrænke det kvindelige fabriksarbeide truede paa den tid med at forværre den allerede forud mislige stilling; ligeoverfor dette troede fru Guillaume-Schack ikke længer at turde tie. Hun vendte tilbage til Berlin og sammenkaldte (d. 23:dje januar 1885) et møde, hvor hun i et længre foredrag udviklede, at den foreliggende lov, der benævntes »Arbejderbeskyttelse», vilde blive til ubodelig skade for den arbejdende kvinde.

Hun belyste derpaa arbejdskens sørgelige forhold og det uretfærdige lønningssystem og fremhævede med styrke, at kvindens helbred under disse omstændigheder maatte blive ødelagt, og hun selv ufeilbarlig drives ned i den sump af usædelighed, der blev hele samfundets fordærvelse.

Istedetfor at nægte kvinden arbeide, vedblev fru Guillaume, burde man drage omsorg for, at hun lønnedes i forhold til, hvad hun udrettede. Man paastod, at det var af sædelighedshensyn, man vilde jage hende bort fra fabrikerne; — men vilde man forbedre sædeligheden ved at støde hende ud paa gaden? —

Efter at have oplæst nogle af de lovparagrafer, der nærmest vedkom sagen, sluttede hun sit foredrag med i varme ord at hævde, at *naar man ved lovgivningen ingen hensyn tog til kvindens interesser, maatte hun tilkjæmpe sig stemmeret, selv vælge, selv skaffe sig andel i statsstyrelsen.* Aldrig har hun maaske talt mere glimrende end hin aften, sikkert aldrig mere ildfuldt. Den overfyldte sal gjenlød af stormende bifaisraab. Nu stod hun altsaa i arbejdskens midte, som leder af en bevægelse, der, vakt tillive gennem hende, bredte sig med uventet magt.

De arbejdende kvinder flokkede sig om sin modige forkjæmperinde og saa med sværmerisk beundring op til hende, der, skjönt tilhørende en anden samfundsklasse, traadte ind i deres kreds saa beskeden og saa hjertevarm, saa opofrende og saa begejstret.

Og ligesom deres kjærlighed til hende voksede, blev hendes sympati for dem med hver dag stærkere og stærkere.

I et privatbrev til en veninde skriver hun*) »Lige indtil det øieblik da jeg traadte arbejdskens nær, har jeg næsten uden undtagelse gjort den erfaring, at folk, jeg vilde støtte mig til under mit arbeide, faldt sammen, eller rettere: meddelte mig, at de intet kunde udrette.»

»Uden arbejdskens,» skriver hun en anden gang**). »kan vi ikke tænke at udrette det ringeste i rigsdagen. Jeg har nu kastet en bro over til hende og haaber at faa kraft til at bygge videre paa den.»

Efter den første forsamling fulgte en anden, tredie, fjerde og femte; alle var stærkt

*) D. 15:de juni 1885.

**) Med tanken paa sædelighedssagen.

besøgte, og til en enkelt var der fremmødt over tusinde kvinder. Fru Guillaume-Schack talte aften efter aften, bestandig lige varmt, lige henreven af sin sag.

Om dagen beskjæftigede hun sig med at organisere foreninger, der skulde varetage arbeiderskens økonomiske og sociale interesser; hun var hjælpsom mod hver især og havde omtanke for hver enkelt. Om aftenen holdt hun, som allerede nævnt, sine foredrag. Og natten benyttede hun til at skrive afhandling-linger om kvindens stemmeret, der offentliggjordes i forskellige blade og tidsskrifter og vakte megen opmærksomhed.

En længre artikel om dette emne*) slutter hun med følgende ord:

»Over hele Tyskland er en mægtig bevægelse vakt: *alle*, fra samfundets høieste til dets laveste klasser, begynder at føle den endehed, der forbinder menneskene. »Alle for en, en for alle» er mændenes løsen og har gjort den svage stærk. *Burde ikke dette ogsaa blive kvindernes løsen?*

Først naar den splittelsens aand, der driver kvinden til at anklage sine søstre, der lader hende glemme, at hun gennem denne anklage nedsætter og tilsøler sit eget kjønn, er forsvunden, og den egenkjerlighed, der, uafhængig af det fælles vel, tror at kunne sikre sit eget bedste, er beseiret, først naar kvindens lige gyldighed, blindhed, dovenskab ligeoverfor offentligheden har gjort plads for den almene pligtfølelse og menneskekjerlighed, da vil vore paa en gang latterlige, sørgelige, oprørende og unaturlige tilstande forsvinde.

Og begynder kvinden idag — endelig — at spørge efter vort lands love og forstaa, at disse ikke udelukkende angaar den mindre halvdel af menneskeslægten, da maa dette hilses med glæde. Det er de første svage spirer til den stræben, der vil blive det tyske riges velsignelse!»

III.

Medens arbeiderskerne samledes om fru Guillaume-Schack, og hendes agitationer vakte en opsigt, som ingen kvindebevægelse tidligere i Tyskland, saa hun sig pludselig forladt af dem som forhen havde støttet hende. Man bebrejdede hende, at hun lod socialdemokraterne komme til orde i forsamlingerne, og fandt det absolut forkasteligt, at hun viste dem saa

stærke sympatier; men det som navnlig vakte forargelse var dog, at hun saa uforbeholdent arbejdede for kvindens stemmeret.

Den dameflokk, der havde dannet hendes komethale, da hun det foregaaende aar holdt foredrag om sædeligheden, foreholdt hende ganske uden grund, at hun havde forladt sin egentlige arbejdsmark; og i alle aviser læste man deres erklæringer om, at de havde løsrevet sig fra enhver forbindelse med hende. »Korrespondenten», et tysk sædelighedsorgan, og »Le bulletin continental» erklærede ligeledes, at da fru Guillaume havde omformet sine sædelighedsforedrag til politiske, kunde de ikke længer virke sammen med hende.

Hertil kom, at regjeringen betragtede hendes virken med misbilligelse, og at udvisningsdommen svævede over hendes hoved. *)

Personlige krænkelse af alle slags fulgte efter. En veninde, hos hvem hun plejede at bo, forbød hende sit hus af frygt for at blive udsat for husundersøgelse. Hendes egne søskende vendte hende ryggen og forklarede høilydt, at de inderlig ønskede udvisningsdommen maatte blive fuldbyrdet, saa de kunde faa ro for hendes saakaldte extravagancer. At hun i vittighedsbladene aftegnedes i alle mulige og umulige situationer morede hende kun personligt; men at den største del af pressen paany kastede sig over hende, beklagede hun selvfølgelig, da dette skadede arbeiderskens sag.

Utvivlsomt kan det betragtes som et feilgreb, at hun i kampen for *kvinden* saa ganske og aldeles sluttede sig til socialdemokraterne; thi ved at stemple kvindesagen som en politisk partisag har hun skrækket mange bort, der muligen vilde interesseret sig for den, ja, bragt disse til at betragte den med skjæve blikke.

Selv bærer hun dog ikke udelukkende ansvaret; skylden bør tværtimod for en stor del tilskrives dem, som kastede stene paa hendes vei og forlod hende, da hun mest trængte hjælp.

Hun ønskede saa varmt at hæve arbeidersken; men hun indsaa, at hun ikke *alene* vilde være istand til at løfte det tunge læs. Den hjælpende haand, der allerede var bleven

*) Ved sit giftermal med en udlænding mistede fru Guillaume-Schack sin hjemstavnssret i Tyskland og kan derfor, skjönt født og opvokset i dette land, udvises ifølge loven.

*) Deutsche Hausfrauenzeitung (Nr. 1085.)

hende tilbudt*), ræktes hende i det afgjørende øieblik af socialisterne. Hun greb den villig; thi hos dem haabede hun endelig at finde en støtte.

Mere og mere uforbeholdent bekendte hun sig som socialdemokrat; politiet opløste derfor hendes forsamlinger. Og skjönt man, af hensyn til hendes fødsel, endnu nølede med at udstede udvisningsbefalingen, betydede man hende, at det vilde blive forbudt hende oftere at tale i Berlin.

D. 23:dje april**) behandledes i den tyske rigsdag et forslag om at forhøje tolden paa sytraad. Den fölgende aften havde hun, trods forbudet, med stort besvær formaaet autoriteterne til at indvilge i, at hun sammenkaldte et sidste möde.

Mere end tusinde mennesker havde indfundet sig for at höre hende, deriblandt adskillige medlemmer af rigsdagen. Hun havde selv overtaget at lede diskussionen og oplyste först og fremst, at der i hendes födeland lever 300,000 kvinder, der ernærer sig ved skræddersöm, og at dette antal bliver mere end fordoblet, naar man dertil föier linsömsyerskerne. Disse 6 å 700,000 kvinder, der fra morgenen til den silde aften sidder böiede over sit anstrengende arbeide, hvis fortjeneste er saa ringe, at man hidtil kun har turdet paalægge dem en skat af tre mark aarlig, vil nu hver især faa et skattetilleg af fire til seks mark. I rigsdagen har man fremhævet, vedblev hun, at fabrikanterne ikke kan sutinere. Men personlig kjendte hun adskillige af disse fabrikanter, som var rige folk; naar de övrige ikke kunde det, maatte det være, fordi disse havde for store fordringer til livet. Men skulde 700,000 fattige arbeidersker lide for at nogle fabrikanter kunde leve i overflöd? (Hun afbrödes her af indignerede: »Nei, nei!») Naar kvinderne reiser sig for at protestere mod en sliq uretfærdighed og selv söger at forbedre sin stilling, bliver deres forsamlinger opløste; hvilket besvær, hvilke pengeofre, der var forbundne med at sammenkalde disse forsamlinger, det tænkte ingen paa.

»De ved, mine damer,» sluttede hun, »at jeg har forlangt politisk stemmeret for kvinden. Men ved De, hvad man svarer mig? — 'Vi behöver ikke kvinder; der er vaskerkjærringer nok i rigsdagen i forveien!' — Dog, tiltrods

for deres haan, deres trækken paa skuldren, skal vi ved enighed og udholdenhed, söstre, naa frem til seir! Fredrik den store kunde i sin tid lade en kvindeforsamling jage fra hinanden ved hjælp af brandspröiter; men tiderne er andre: nu er alvoret vakt! Kvinden træder selv i skranken for sine rettigheder og kræver, at folkets repræsentanter ogsaa skal repræsentere hendes interesser!»

Sommeren 1885 bereiste hun Schweiz og talte her under stormende bifald afvekslende for sædelighedssagen og for arbeidersken. Overhovedet var intet fjernere fra hende end at opgive sædelighedsbestræbelserne, og lige til den seneste tid har hun benyttet hver leilighed til at fremme det brittisk-kontinentale forbunds ideer. Beskyldningen for at ville trække sig bort fra dette virkefelt tilbageviser hun i fölgende ord:*)

»Jeg har fuldt och helt sat mit liv ind for kampen mod usadeligheten, og jeg gör det idag mere end nogensinde för; kun er jeg traadt ud af de velstaaendes kreds og vil söge at uddanne understöttelsestropper af de arbejdende kvinder.»

Paa bebreidelser fra »kulturforbundets» bestyrelse svarer hun bl. a.**)

»At faa fodfæste blandt de arbejdende kvinder har i aarevis varet min stræben, og som De ganske vist vil erindre, har jeg aldrig gjort nogen hemmelighed deraf. Jeg har saaledes i *ingen henseende* forandret mine anskuelser.»

Efter at vare vendt tilbage fra Schweiz bereiste hun byerne i Mellem- och Sydtykland; mange steder mödte hun modstand, men andre steder havde hendes sag ypperlig fremgang. I Fürth, Nürnberg og München blev det hende saaledes forbudt at tale, men i Stuttgart og adskilliga af de övrige byer vandt hun tilslutning. Enkelte steder (f. eks. i Hamburg) ledede hun arbeiderskernes forsamlinger under navnet af fru von Witte-nau; thi udvisningsdommen svævede fremdeles over hendes hoved. Men paa alle hendes möder förte social-demokraterne forsædet. Udenforstaaende betragtede hende derfor mere som en agitator for dette parti end som den opofrende forkjæmperinde for sitt kjön; og istedetfor, som för, at kalde hende »Tysklands Josephine Butler» benævntes hun nu »den tyske Louise Michel».

*) I Königsberg.

**) 1885.

*) Uddrag af et privatbrev.

**) Oktober Den 17 1885.

Ja — visselig har hun Louise Michels mod og hendes varme hjærte for de undertryktes sag. Begge er af naturen rigt begavede, begge ivrige og utrættelige, for dem begge har livet været en kampdag, uden vaabenstilstand, uden seir. Og ligesom man i Frankrige endnu ikke er bleven træt af at latterliggjøre »den beske Louise», har vittighedsbladene i Tyskland med graadighed kastet sig over »grevinden».

Men hvilke modsætninger er de alligevel ikke!

Anarkisternes heltinde ønsker at se samfundet omformet, men under striden for samfundet har hun næsten glemt kvinden. *Tysklands* Louise Michel kjæmper *kun* for kvinden; i kvindens selvstændighed, i forbedringen af *hendes* kaar ser hun det varigste gavn for samfundet. Louise Michel flammer for de ideer, der har grebet hende, men tænker sjelden eller aldrig over den sags konsekvenser, hun arbejder for. Gertrud Guillaume-Schack taber aldrig sit maal af syne; maalet giver hende begeistring, kraften till opofrelse og forsøgelse.

Som talerinde er Louise glødende og lidenskabelig, skarp og bitter. Gertrud er som talerinde henrivende. Men hun er fremforalt den rolige, beherskede kvinde; og hvad der forlener hende en særlig ynde er den blide, behagelige maade, paa hvilken hun udtrykker sig. Hendes ord naar hærterne, fordi de strømmer fra et saa ædelt hærteudby; men kun i enkelte øieblikke stiger hendes veltalenhed til oplussende indignation over hvad hendes kjøn gjennem aartusinder har maattet lide. Ogsaa i andre henseender er de kontraster. Louise Michel mangler enhver personlig tiltrækningskraft; fru Guillaume-Schack er en usædvanlig smuk dame. Louises talestemme er overanstrengt och tør. Gertrud har et mesterligt herredømme over et fyldigt, klangfuldt organ. Hun trættes aldrig, men taler uafbrudt med samme ild i øiet, samme begeistring, samme overtalelses varme. Ingen tør benægte, at Louise Michel er en uegenyttig kvinde; men Gertrud Guillaume-Schack er beundringsværdig ved sin praktiske virken. Saalangt hendes formue rækker, støtter hun enhver bestræbelse med pengemidler; hun er altid rede til at opofre sig for den, hun ser lide. For sig selv begjærer hun intet, men for sine søstre alt.

Efter rundt om i Tyskland at have stiftet henvend tyve foreninger til varetægelse af

arbeiderskens tarv, opslog hun hösten 1885 sin bolig i Offenbach am Main (Hessen-Darmstadt), hvor hun lettere end noget andet sted troede at kunne undgaa udvisningen. Julen tillbragte hun hos sine forældre; og paa tilbagereisen opholdt hun sig nogle dage i Berlin, stærkt optaget med at grunde en sygekasse for arbeiderskerne. Hun var livlig og munter som altid og opfyldt af haabet om i ro at kunne arbeide i Offenbach, hvor hun havde indrettet sig et hyggeligt lidet hjem.

Straks efter sin tilbagekomst (Januar 1886) paabegyndte hun udgivelsen af arbeiderske-organet, »Die Staatsbürgerin», og ved siden af redaktionsvirksomheden beskjæftigede hun sig med velgjørende stiftelser saavel i den lille by som i det nærliggende Frankfurt am Main.

I vaarmaanederne besøgte hun det nordligste af Tyskland og holdt bl. a. foredrag i Kiel og Flensborg. Men medens hun var fraværende blev hendes blad konfiskeret. Og grundet paa den nye socialistlov sprængtes samtidig de betydeligste foreninger, hun havde stiftet i Berlin.

Junimaaned tilbragte hun i London, hvor hun, sammen med Josephine Butler og andre fremragende personligheder, ledede forhandlingerne paa det britisk-kontinentale forbunds kongress.

Et par dage efter hendes tilbagekomst (d. 17:de Juli) trængte politibetjenter tidlig om morgenen ind i hendes hus og meddelte hende regeringens ordre om at forlade Hessen-Darmstadt inden aftenen. Hun havde opofret sin formue saavelsom sine kræfter; nu paaførte man hende det sidste store tab; hun maatte forlade det lille hus, hun havde kjøbt.

Kun med stor möie opnaaede hun to dages udsættelse og den 19:de Juli 1886 forlod hun Tyskland. Ved hendes afreise havde over hundrede mænd og kvinder samlet sig paa jernbanestationen: »Leve fru Guillaume-Schack! Leve socialdemokraterne!» lød fra alle sider.

Skjönt der visselig hersker delte meninger om, hvorvidt hun ved at slutte sig til socialisterne ikke har skadet sit kjöns sag næsten ligesaa meget som hun har gavnet den, er der kun en mening om hendes ædle, uegennyttige karakter; hun har i al sin færd vist en offervillie og et mod, der aftvinger hendes værste motstandere beundring. Saavel de engelske som franske blade beklager hendes udvisning, som de finder uberettiget, og

endog österrigske aviser stiller sig i dette tilfælde absolut paa fru Guillaume-Schacks side.

Selv har hun nylig i en varm henvedelse*) taget afsked fra sine venner og tilhængere i Tyskland. — Hun har foreløbig valgt Zürich til opholdssted, men ifølge hendes egne meddelelser vil hun maaske senere flytte til London.

Hvilke kampe hun endnu vil have at gennemgaa, hvilke slag det muligen vil være hende forbeholdt at vinde, kan først fremtiden lære os. Men et ved enhver, der har fulgt hende: hun vil icke flygte fra den fane, hun har baaret frem, men saa længe hun eier kraften, vil hun ogsaa eie villien til at støtte sine søstres sag.

Og er haabet om kvindens frigjørelse for stort til straks at kunne opfyldes, har hun ialfald saaret en spire, der rask tager vækst. Naar den bevægelse seirer, som nu bryder sig bane, vil Tysklands kvinder med dyb taknemmelighed mindes *Gertrud Guillaume-Schack*. Da først vil de lære at beundre hende, at forstaa hendes stærke tro og hendes vanskelige, utaknemmelige arbeide. Unseet samfundsklasser og partistrider vil de da samle sig om hende og med digteren sige:

»Vi elsker, at du gav os alt,
din fred, din fremtid, da det gjaldt;
vi elsker dig — alt had tiltrods!
fordi du turde tro paa os.»

»Låtom oss skiljas«.

Ett litet literaturkåseri.

Samme dag da jag slutade läsa Henrik Pontoppidans nya roman *Mimoser*, fick jag syn på fru Amalie Skrams novell, *Knut Tandberg*, i Tilskuerens sista häfte för 1886. Båda berättelserna rörde sig om äktenskapsbrott och äktenskapskillnad, men den maskulina och den feminina författaren sågo förhållandet så karaktäristiskt olika, att några ord om den styrande tanken i de båda skildringarne torde vara på sin plats i denna tidsskrift.

*) Offentliggjort i socialdemokraternes organ.

Berättar jag i få ord innehållet i *Mimoser*, så skall min läsare ovilkorligen afbryta mig med utropet: »det der är ju vårböljor, Turgenjews Vårböljor». Ja, det är så, det är samma historia med små variationer. *Mimoser* — som, i parentes sagdt, är *bygd* med mästerskap, komponerad så fast och klart och skriven så beherskadt, att en *stor* skald kunde vara nöjd med att ha skrivit den — skildrar en dansk egendomsherres giftermål af kärlek, skildrar, huru han kort efter sitt bröllop, och utan att han på minsta vis blifvit trött vid sin trofasta hustru eller sitt lugna, fridfulla hemlif, ingår en förbindelse på annat håll, hvarefter hustrun kränkt lemnar hans hem, detta hem som han förrådt.

Han får stå med skammen och med sin ånger. Han har genast vaknat ur ruset, han har vändt hem till sitt igen, men der mötes han ej af sin hustru, utan af hennes syster, — som sjelf lemnat *sin* man efter ett trohetsbrott från hans sida — och hon slungar till honom dessa kraftord om hur han kränkt sin hustru så djupt, så föraktligt, så att hon är skyldig sig sjelf och sitt kön att lösa hvarje band, som fästet henne vid honom. »Hon förbannar den timme hon blef hans hustru».

Då öfverraskningen lagt sig, tar mannen saken ganska lugnt. Bokens slut visar honom nöjd och belåten. Det blef upplösningen. Han har alls icke uppgifvit lifvet, han är ung ännu — och han är sin moders son, son till denna gamla sunda och kraftfulla representant för en förgången tid med friare åsigtter och mindre sträng moralitet, med gladare lynne och mera fördomsfrihet än den korrekta nutid, som skryter med sin dygd och besjunger de hem, mot hvilkas inflytande på karaktären denna gamla adelsdam har ett och annat mycket spetsigt inkast.

Det är i Pontoppidans skildring lättssinnet, det älskvärda lättssinnet, som bestraffas, men som ej tar sitt straff vidare djupt. Det är i *Mimoser* liksom i mängden annan skildring mannens föregående, som tränger hämnande in i hans äktenskap och bryter ned den lugna lycka han så lätt vunnit och som han hopats skulle vara för lifvet.

Det är en idyll, som krossas. Men slutet är bra tänkt — mister du en, stå dig tusende åter, sjunger Anton Drehling med Frithiofs förständige fosterbroder. Detta slut är ej så rörande som upplösningen af Turgenjews tjugande dikt — Sanins frätande sorg,

brevet från Gemma, raderna om »ma fille Marianne», ålderdomens försoning efter ungdomens förvillelser — slutraderna i Mimoser ge intet fulltonigt slutackord, afrundande det hela, men de äro karaktäristiska och sanna, tvifvelsutän fullt sanna.

* * *

Sedan Amalie Skram skref sin digra roman »Constance Ring» — som blef utan förläggare, då den redan var tryckt — har hon ej utgifvit något af sådan betydelse som den novell, Tilskuerens november-december-häfte, offentliggjort.

Knut Tandberg är musiker och fruntimmerskarl. Han har älskat sin hustru ärligt och varmt, men det är längesedan öfverståndet, det vet såväl han som hon. Nu är det en pinsam tomhet mellan dem, kärleken, för så stark, har förkväfts i äktenskapets graf. Borta, förbi alltihop.

Han har svärmat litet och alltid helt oskyldigt för den ena efter den andra af de unga damerna i societeten eller bland hans elever. Det ligger i hans natur att vara en smula förälskad för helt korta tider.

Men nu är han kär på fullt allvar, kär, så att han lever upp igen och blir ung på nytt i frihet och solljus, med glädjen klapande i hvarje pulslag, med jäsande krafter till arbete och utveckling. Det är en äkta, en sann känsla, som fyller honom helt och hållet, som måste dödas eller döda.

En tid bortåt lyckas de blanda bort korten, han och den unga, friska, hängifna flickan, som älskar honom så helt, att hon har ingen tanke på annat än sin kärlek, ingen fruktan, ingen betänklighet.

Hustrun upptäcker allt. Och det är sättet, hvarpå hon tar denna upptäckt, som är berättelsens kärna och innehåll. Hon kastar ej sitt förakt i hans ansigte och lemnar hans hus efter en teatralisk effektscen. Hon blir alltigenom den vikande, den undergifna, men sin stolthet besegrar hon aldrig och der är intet förnedrande i hennes undergifvenhet.

»Kärleken kan ej kvarhållas medelst maktspråk eller framtvings genom viljeangsträngning». I dessa ord ha vi »des Pudels Kern». Det var ej Knuts skuld, att han ej mera kunde älska sin hustru. Han måste bli fri, hon vill ej hindra honom att lefva upp igen. Hon vet, att det är kärleken, som ger kraft till utveckling, och hon är beredd att vika.

Hon gör det. Men hon förblir alltigenom den öfverlägsna, den ädlaste af de två. Hon är sårad, ej genom mannens kärlek till den unga flickan utan genom den falskhet, han visat i sitt förhållande till hustrun. Han kände henne, då borde han haft den aktning för henne, att han varit fullt ärlig emot henne. Hon var inte den, som band honom, när han ville vara fri. Derför skrifer hon nu till honom dessa vackra ord om renheten och styrkan i viljan — dessa ord, som säkert i framtiden skola komma för honom med samvetsagg — samt om det inbördes förtroende, två makar i alla skiften böra och kunna hysa till hvarandra.

I detta mästerligt skrifna och allt igenom *kända* bref — som på sätt och vis bildar ett motstycke till fru Fönns' bref till sina barn i J. P. Jacobsens novell — framträder den ädlaste blick på äktenskapet, den varmaste känsla för hvad ett samlif mellan två fria människor kan och bör vara: *icke*, hvad det så ofta är, ett tyngande tvång, som dödar viljekraften och förslöar själslifvet, ett skal, för verdens skull bredt öfver inbördes bitterhet och leda, en liten graphög af vissnade blad, minnen om en sommar som varit.

Detta är grundinnehållet i fru Skrams berättelse. Den torde väcka skarp opposition, torde anses som osedlig af alla dem, som hålla på formen utan att stort bry sig om hvad der inom döljes.

För öfrigt är det intet program, författarinnan uppställer. Hon begär icke, att alla äkta män och äkta hustrur, som upphört att älska hvarandra, skulle bryta sina band. I så fall blefve det säkert ej många kvar. Det är få hustrur, som tänka likt Knut Tandbergs ädla, öfverlägsna Birgitte, som fordrar en så stark öfverensstämmelse — liksom få män skulle, om förhållandet vore ombytt och de hade att göra det val, som här är henne förelagdt, ha styrka att resonnera som hon. De andra, de må gerna stanna, der de äro. Taga de sig före att följa det ideela krafvet, skulle de snart vakna ur drömmen.

Det är heller ingen lifshistoria, författarinnan ger oss. Hur det gick sedan, det har hon intet ord om. Det är inte frågan här om annat än om Birgittes uppfattning af sin ställning till sin man. Om hennes nobla brytning af deras äktenskap tillförsäkrade mannen ett himmelrike på jorden, hvilket varade till döddagar, eller om han vaknade en morgon och fann, att han inte längre älskade

sin nya hustru — det talar författarinnan inte om, och det hör inte hit. Hon ropar, hvad George Sand sade för länge sedan, att det är kärleken och endast kärleken, som helgar, rättfärdiggör och adlar ett samlif. Men de der raderna, hon har skrivit, om viljans renhet, får man ej glömma. Utan den, utan själens adel bli vi djur.

Men barnen? Herrskapet Tandberg har en hel kulle barn.

»Hvad barnen vidkommer, som du väl låter mig behålla», skriver fru Birgitte, »så tror jag, att de ha större skada af att växa upp i ett hem, der bristen på ömsesidig kärlek föräldrarna emellan gör luften kall och töcknig, än af det tryck, en brytning och en skilsmessa kanske skall utöfva på dem».

Vidare går författarinnan ej in på det kapitlet. Om ekonomiska frågor och dylikt talas det ej. Berättelsen vill heller ej utgöra någon vägledning för missnöjda äkta makar — utan den är en skildring af ett enstaka fall, men en så varm och kraftfull och ädel skildring, att den står ganska ensam i den literatur, som behandlar dylika frågor. Fru Skram har inte varit så indignerad, att hon har svartmålat sina offer från hjessan till fotabjället. Hon har snarare varit väl öfverseende mot den käre Knut — men äfven detta är något ovanligt för en nordisk författarinna af våra samtida.

Georg Nordensvan.

Den naturalistiske Literatur i Norge.

Det henrundne Aar har i literær Henseende været et Mærkeaar. Hvorfor? Fordi den Tids- og Literaturretning, hvis Hjemland egentlig Frankrig er, da bröd ud; det havde længe ligget og ulmet paa Bunden. Jordbunden var fuldstændig oparbejdet og naar saa Sædemanden kom med en passende Kornsort, behövedes det ikke mere for at det skulde vokse op, frodig og bred.

Saa har vi det Særsyn, at medens der i Frankrig er indtraadt en Reaktion, har Bevægelsen vundet Fodfæste her hos os og udbreder sig alt mere og mere. Men den naturalistiske Literatur i Norge er mere national

end en saadan pessimistisk Retning burde være, og her ligger vel den sørgelige Grund til den store Fremgang, den i saa kort Tid hos os har vundet. Den tvivlsomme Ære, at være Banebryderen for denne Literatur her hos os tilkommer Hans Jæger, der ved sin Bog »Fra Kristiania—Bohêmen» vakte en uhört opmærksomhed. Bogen blev beslaglagt og Forfatteren idömt först 80 Dages Fængsel for usædelig og gudsbespottelig Lecture, hvilket Straf Höiesteret nedsatte til 60 Dages Arrest, som Forfatteren udsonte den 20:de December.

Men Jæger er ikke alene Naturalist paa sin Hals, han er ogsaa Determinist og Atheist og det var vistnok især de tvende sidste Ting, som senere efter vakte en saadan Modvilje for ham og bragte mange af hans naturalistiske Aandsfrænder til at trække sig tilbage.

Straks efter at hans Bog udkom, blev der imidlertid drevet en storartet Agitation for hans Theorier og Resultatet blev ogsaa, at blandt andet en Forsamling af 400 Akademici i et Begeistringens Öieblik vedtog en Afskyresolution for Justitsdepartementets Forholdsregel med at konfiskere hans Bog. Bevægelsen tabte sig snart og hans forrige Venner slog Haanden af ham. Imidlertid vandrede Jæger i Fængslet. Nogle tro Disciple havde han imidlertid faaet og disse optog hans afbrudte Arbeide i Naturalismens Tjeneste. Determinismen og Atheismen, der havde skadet Læsningen af »Fra Kristiania-Bohêmen» saa meget, kommer slet ikke tilsyne eller indtager ialfald en meget underordnet Stilling i disse Elevers Arbeider. De mærkværdigste og bedste naturalistiske Arbeider, der er bleven udgivet til Jul, er »Albertine» af Christian Krohg og »Mannfolk» af Arne Garborg. Den første Bog er bleven beslaglagt, men först saa sent, at 800 Eksemplare allerede er kommen ud i Verden, og Garborgs »Mannfolk» har der været stærkt paa Tale at gjøre det samme med. Garborg har skrevet paa »Maalet», maaske det frelser den fra Konfiskation. Christian Krohg, der er Friluftsmaler, har udstyret sin Debutfortælling med en Del originale Illustrationer.

Der har reist sig et Ramaskrig over, at Justitsdepartementet har konfiskeret denne Bog. Man kalder det en Skandale og flere literære Autoriteter, senest Georg Brandes, har ytret sin Beklagelse over denne Voldshandling. Albertine er en ægte naturalistisk

Skildring af en falden Pige, skrevet i ægte Kristianiamaal, kort og fyndig.

Vi föres först af Forfatteren ind i den stakkels Albertines tarvelige Hjem, i en af Kristianas ufashionable Gader. Her ser vi den smukke, unge Pige sidde böiet over en surrende Symaskine fra tidlig om Morgenen til langt paa Nat forat skaffe Föden til sig selv, en gammel Mor og en tæringssyg, yngre Bror. Hun har en ældre Söster, som gaar klædt i Flöiel og Silke, og som er en af de visse, men som hun hader og foragter og skammer sig for.

Alle disse Stemninger og Indtryk, der overfalder den blege, unge Pige, medens hun sidder der saa flittig som en Myre, er kunstnerisk skildret.

Albertine har et Par Veninder af de tvivlsomme, de faar lokket hende ud at spadserere i Byens fornemste Gade, Carl Johans Gade, for at höre paa den udenfor Universitetet spillende Militärmusik, og saa blir hun her med engang midt oppe iblandt Byens »*high life*». Her har hun Anledning til at se *la jeunesse dorée*, disse rige Dagdrivere, hvis eneste Beskjæftigelse er at forføre unge, fattige Piger. Hun kjender lidt til det, hun har Sösteren for Öie, hun ved, det er Fare ved at inddade sig med disse flotte, unge, smukke Herrer og hun synes ogsaa, at hun för vilde dö, för hun kunde inddade sig paa noget saadant. Men her kommer de deterministiske Omstændigheder til, hjemme er der bare et glædelöst Trællev, i sig har hun Ungdommens rasende Levelyst, dens Tillidsfuldhed, Troskyldighed og Energi. Hvad Under da, om hun omsider falder for en Uslings Verdenserfaring og Samvittighedsløshed? Enden blir da ogsaa den. Hun blir bekendt med et Par unge Herrer fra den höiere Societé, og den ene af disse, der desværre er nödt til at spekulere i et rigt Giftermaal, kommer til at gjengælde den begyndende Kjærlighed, som den fattige Sypige i al sin Troskyldighed, sig selv uafvidende, fatter til ham. Men denne, der har mere Erfaring, skjønner, at saaledes kan det ikke bli ved, Kjærligheden er farlig for dem begge, og da han paa Grund af uheldige pekuniære Omstændigheder ikke kan gifte sig med den fattige Sypige, er han nobel nok til ikke at röre hende, men fortælle hende sin Stilling og at de straks maa skilles. Sypigen har dog fattet en varmere Tilböilighed til denne Mand, end han selv aner, de erotiske Fölelser hos den unge Pige

er begyndt at ulme, og saa falder det den niddingagtige Politifuldmægtig Vinther ikke vanskeligt at lægge den sidste Haand paa Værket og uden Samvittighed at gjøre hende til den ulykkeligste Skabning paa Jorden. Under Autoritetens Maske faar han den stakkels Pige narret op i sin private Bolig — hun tror, at hun er nödt til at möde, fordi han er Politifuldmægtig — og optræder först som den faderlige Beskytter, trakterer hende med Vin og Kager, saa hun, der hele den foregaende Nat for Angst og Bæven ikke har faaet en Blund i sine Öine og intet har spist siden den foregaende Dag, bliver fra sig selv, en uovervindelig Træthed overfalder hende, og da Kjæltringen ædelmodig beder hende hvile sig lidt paa Sengen inde i et Sidekabinet, gjør hun det. Niddingen voldtager hende saa med koldt Blod og det er beskrevet paa en saa gruopvækkende Maade, at vist nok en hver Læser, der havde en Söster eller en Datter, som var bleven behandlet paa den Maade, vilde sige: Det skulde ha hendt mig og jeg havde skudt Forförelsen ned som en Hund; ingen bedre Skjæbne var ham værdt, ham, der paa en saa infernalsk Maade benyttede sig med koldt Blod af en uskyldig, ung Piges Fortvivelse og Nöd! Denne Forförelsesscene er udmærket skildret, men naturalistisk er den til det yderste. Saa ser vi den stakkels, faldne, forladte Pige seile videre nedad det Skraaplan, som hendes Forförelser har bragt hende ud paa.

Hun gjør et par gange lidt Modstand og udstöder et par gjennemtrængende Angstens Skrig, för hun falder ned i den bundløse Malström, som har krævet så mange Ofre och været Aarsag til saa megen forfærdelig menneskelig Elendighed. Pigens psykologiske Liv är skildret med en fuldendt Virtuositet, der sætter Forfatteren frem blandt vore betydeligere Digttere. Saaledes blandt andet Scenen straks efter Forförelsen, da hun sidder ensom og forladt paa en Bæk og tænker paa den unge Herre, som hun havde fattet saadan Elskov til. »Fredrik, Fredrik», raaber hun i den fuldeste Fortvivelse, »nu er det jo skeet aligevel, det, som Du vilde frelse mig for, og da kunde det jo ligesaa godt være Dig som den anden Hjulbenede. Kom til mig, Fredrik min, kom, for de andre ha ödelagt mig og jeg skal elske Dig, saa . . .»

Det er mesterligt! Tilslut ender da det et

forspildte Menneskeliv der, hvor alle de andre ogsaa har endt, og der skilles vi med hende, tabt som hun har for altid Troens og Haabets blinkende Stjerne; for hende er kun igjen Fortvivlelsens bundløse Dyb. Det er en Fortælling, man vanskelig vil glemme, et Virkelighedsbillede, som opfordrer til den alvorligste Eftertanke. Det er ikke Tvivl om, at Bogen hører til de bedste Moralprækener. Hvorfor har da Justitsdepartementet beslaglagt den? Jo, fordi det er et Par Scener, som skal støde den offentlige Blufærdighed. Juridisk har man vistnok ett par Steder, hvorfor Bogen kan tages, men hvorfor den ikke burde beslaglægges. Forfatteren kunde vistnok have omformet disse par Steder, saa Bogen havde undgaaet Konfiskationen, men derved vilde Fortællingen have tabt i høi Grad i Kraft, det er der ingen Tvivl om, derom er alle Literaturkyndige enige. Det maa være meget skidne Fantasier, hvorpaa disse par Steder kan virke anderledes end som en frygtelig Moralpræken. Vistnok er Fortællingen ikke ganske fri for Determinisme og forsaavidt kunde den være at dadle, men det bunder mere i Forholdene selv end i en ubønhørlig Skjæbne, saa det er mindre at hefte sig ved. Albertine er et Kunstprodukt, en præktig Virkelighedsfortælling, som Krogh har af ære af. Som et Led af denne Fortælling kan man gjerne betragte Arne Garborgs samtidig udkomne »Mannfolk«, der altsaa er skreven paa Landsmaalet, hvilket indskrænker dens Læsekreds. Maaske det er derfor Justitsdepartementet er saa sen med at beslaglægge den, det synes at være den eneste rimelige Grund, thi »Mannfolk« synes at være fuldt saa meget juridisk strafbar. I »Mannfolk« leverer den skarpe Garborg en livlig Skildring af faldne Mænd, der i et usædeligt Levne søger at overdøve sin Samvittighedsstemme, der gaar paa Akkord med sin gode Følelse og tilslut kaster den overbord, naar den ikke mere passer i denne kantede Verden. De lider allesammen i mere eller mindre Grad af *Spleen*, elsker den frie Kjærlighed og hader Ægteskabet. Lykkeligere Tilstand vil opstaa, naar disse tvungne Samfundsinstitutioner bortskaffes, naar enhver ægteskabelig Forbindelse stiftes paa tillidsvækkende Kjærlighed alene og ifølge Individernes frie Vilje. Det er en Række saadanne ulykkelige unge Mænd, der ikke kan indordne sig det nuværende Samfund, og deres jigesaa ulykkelige kvindelige Forbindelser, som

Garborg paa sædvanlige, gribende Maade lader passere Revy for os. »Her ser I, Godt folk«, siger han, »Typer for flere Menneskeklasser, der fører et Liv saa grupvækkende, at det maa oprøre lykkeligstillede Medmennesker. Her ser I disse Mennesker, det er mange af dem, Studenter, Malere og mange flere, de lever midt ibland Eder, men I kjender dem ikke.« Saaledes omtrent siger Garborg, og hans Tale er berettiget. De forskjellige Stemninger og Følelser hos disse faldne Mænd, deres psykologiske Liv er fint nuanceret og skildres med et Lune og saa gribende at det absolut maa vække Interesse. Det er ikke nogen enkelt Person, hvorom en hel Del Personer grupperer sig som Bipersoner. Næsten hver optrædende Person er behandlet som Hovedperson og er altid en Repræsentant paa en falden Mand. Men saaledes blir der mange, indbyrdes forskellige, faldne Mænd, der hver faar sin særskildte Karakteristik. Der er nedlagt megen Studie i denne Bog og den er meget omhyggelig udarbejdet. Restaurationslivet og Dansesalene spiller en fremtrædende Rolle i disse Mænds Levnet. Det hyggelige Familjehjem kjender de knapt og synes ikke om. Disse tvende Bøger ere to meget vægtige Bidrag til den naturalistiske Literatur, som ganske vist vil vokse sig større og større her hos os. Atheismen, Determinismen og Overdrivelsen, der vakte en saa berettiget Harme mod Hans Jægers »Fra Kristiania—Bohêmen«, spiller ingen fremtrædende Rolle i disse tvende Bøger og derfor staaer de efter min Mening saa langt høire og vil, da de nøgternt og træffende skildrer virkelige Forhold, øve en ganske anden Virkning. Ikke alle kan vistnok bedømme den norske Naturalisme, den store Hemmelighed er, at den i mere end almindelig Grad har sin Aarsag i Forholdene selv, var ikke det Tilfælde, maatte den stemples som usund og unyttig. Nu er det vistnok ingen Tvivl om, at dens Virkninger vil være en nær Fremtid forbeholdt.

Ulrik A. P. Christiansen.

När och Fjärran.

Göteborgs kvinnoförening.

På ett sammanträde inom föreningen, mot slutet af året, diskuterades *kvinnans förvärfsställning*.

Följande resolution fattades:

De vid sammanträdet närvarande medlemmarna ogilla på det allvarligaste det nu rådande systemet att betala samma arbete lägre, då det utföres af kvinnan, än då det utföres af mannen, emedan detta system är icke blott en orättvisa mot individen, utan också grunden till många sociala missförhållanden, exempelvis ett fortsatt nedtryckande af arbetslönen för såväl män som kvinnor.

För ernående af förbättrade ekonomiska villkor för den arbetande kvinnan förorda de närvarande:

1. att ekonomiskt oberoende kvinnor, som söka vinstgivande arbete, ej så begagna denna sin oberoende ställning, att de, genom att nöja sig med allt för låg arbetslön, bidra till arbetslönernas nedtryckande.
2. att de arbetande kvinnorna sammansluta sig i yrkes- eller fackföreningar för att samråda om vidtagande af åtgärder dels för vinande af större yrkesskicklighet, dels för ernående af en förbättrad ställning i öfrigt;
3. att alla verksamhetsområden må stå öppna för kvinnan, till minskande af den nu rådande trängseln inom de områden, till hvilka hon för närvarande eger tillträde.

Hvad norska kvinnor säga om Kristian Krohgs beslaglagda bok *Albertine*.

Dagbladet: Man har beslaglagt den i blygsamhetens namn! Hvems blygsamhet är det man vill skydda? De oanständiga människorna ha vil inte så mycken blygsamhet att förlora, och det måste vara en ovanligt oanständig människa hos hvilken denna bok kan väcka flera oädlä än ädla tankar.

Hvad skola vi göra? Jag tycker, att om något som detta får utan vidare passera, så blir det liksom något simpelt, lumpet och hycklande med oss allesamman, med alla oss, som äro tvungna att vara medborgare i den norska staten.

(Gina Krog.)

Vi som fått ett så förväntat samvete, att vi tycka att ansvaret för all synd och eländighet faller tillbaka på alla oss lyckligare lottade, som icke kunna sluta ögonen för allt eländet, vi äro tack samma för en sådan bok som »*Albertine*», hvilken med ett slag kommer att anskaffa flera arbetare till det reformationsverk, hvilket kan tyckas så hoppöst, men till hvilket vi måste ge vår skärf, om vårt samvete icke skall plåga oss.

Hur verkar då »*Albertine*»? Retar den någons nerver, lockar den till någon synd? Den alstrar medlidande med de olyckliga, ett medlidande så djupt och starkt, att den käns som en fysisk smärta. Och smärta drifver till handling, och den skall drifva oss till arbete på att riva ned den bygnad, som »*Albertine*» har skjutit bresch i, den motbudande bygnad, som kallas den legaliserade prostitutionen.

Och allt är framställt så nyktert och enkelt,

utan minsta öfverdrift. Men bokens konstnärliga värde har ändå minsta betydelsen: det bästa är det rika varma hjertelag för de olyckliga, som uppbarar sig i den — något, som alldeles icke förväran hos G. A. Krohgs son.

Hvarföre skulle då den boken beslagläggas?

Det fordras svar på den frågan.

(Ragna Nielsen).

»**Studentsamfundet**» i Köpenhamn lägger till sin storartade aftonundervisning och rättsliga hjälp för arbetare äfven den verksamheten, att utge ströskrifter, hvilkas innehåll hemtas från naturvetenskapens, samhällslärens och historiens områden.

Det är med önskan att sprida upplysning och kunskap i allt vidare och vidare kretsar och med särskildt fästad afseende vid den *mindre bemedlade* arbetare- och jordbrukareklassen, man börjat utgifvandet af nämnda skrifter.

Priset på hvarje broschyr är så lågt som 10 à 20 öre.

En komité är tillsatt, hvilken uppmanar hvar och en, som intresserar sig för saken, att bidra med de nödvändiga penningmedlen genom att teckna sig för bidrag, antingen en gång för alla, eller också för 1 kr. om året, eller 25 öre i månaden.

Komitén består af följande medlemmar: *V. M. Amdrup*, kand. jur.; *H. Höfving*, prof. vid universitetet; *E. Meyer*, fullmäktig i Nationalb.; *N. Neergaard*, kand. mag. och polit.; *E. Petersen*, kand. polyt.; *N. Petersen*, kand. jur.; *V. Pingel*, dr fil., folketingsman; *M. Rubin*, kontorchef; *H. Trier*, folketingsman; *A. Ulrik*, läkare; *L. Zeuthen*, överretts-sagförer.

* * *

Danske folketingsmænd, hr *Fredrik Bajer* är den som har ordet i Nr. 35 af danska studentsamfundets småskrifter. Han talar här om krigs förebyggande medels skiljedomstol, och det vore önskligt att alla för fredssaken intresserade kunde komma i tillfälle att läsa hans uppsats. Bland annat får man veta att från 1792 till 1870 har kriget i Europa och Amerika dödadt minst 14,000,000 soldater och kostat 1,000,000,000,000 francs (tusen milliarder francs, 1 franc = 72 öre), att genomsnittsåldern i hvilken soldaterna mistat lifvet är 26 år, att Armstrongs fabrik i England årligen använder 4,000 arbetare att göra kanoner och gevär, och att Krupps i Tyskland i medeltal aflevererar 42 kanoner i veckan. Bevis på den hastighet hvarmed förstörelseapparaterna fabriceras. Dessa uppgifter äro af en fransk riksdagsman, *Gaillard*, tillhörande yttersta venstern. Han talade år 1883 mot en ny beviljning på 9 millioner francs till fortsättningen af Frankrikes fiendskap mot Kina, och han var den förste franske riksdagsman, hvilken hade mod att föreslå, att stridigheterna skulle afgöras genom skiljedomstol.

Att han härför möttes af flertalets hän och löje, är gifvet. Ja, det gick till och med så långt, att han afbruten af rop, hvisslingar och bankningar efter en half timmas förlopp måtte lemna talarstolen och lemna platsen åt centrum, mellanpartiet, hvilket, med dylika medel vann en föga afundsvärd seger.

Men den 9 sept. 1884, på fredskongressen i Genf, fick *Gaillard*, upprättelse, der han af de för-

samlade helsades med det lifligaste bifall och höll ett intressant föredrag »om rättvisan folken emellan».

Utom den redan nämnda uppsatsen har hr Bajer äfven utgifvit en liten skrift på tyska under rubriken »Den tyska Nord-Östersjö-Kanalen. (Bedömd från fredsvänlig synpunkt.)» Den lilla skriften innehåller följande: Det är allmänt känt att Tyskland egentligen af militäriska och strategiska orsaker anlägger den dyra Nord-Östersjö-Kanalen. Denne skall sammanbinda Kieler-krigshamnen med Elbes utlopp, hvarigenom en tysk östersjöflotta hastigt och säkert skulle kunna sammandrabba (i Vilhelmshafen), under det att sambandet nu leder öfver till Jyllands nordligaste spets vid Skagen.

Hvilka slutsatser kunna dragas häraf, i händelse af krig mellan Tyskland och en af stormakterna, inom eller utom Östersjön?

Tysklands fiende skall der det är möjligt söka afspärra kanalen, denna nya viktiga strategiska linie, ty derigenom skulle de tyska krigskrafterna till sjös betydligt försvagas.

Men hur skulle det kunna låta sig göra?

icke söderifrån, ty derifrån har man skydd af den tyska landhären; äfven vester och österifrån vore tillochmed Englands, Frankrikes och Rysslands förenade angrepp knappast svåra att motstå, emedan Tysklands fienders krafter vore splittrade, då de tyska deremot förblefve samlade, och följaktligen kunde som man på militärpråket uttrycker sig, operera på den inre linien. — En stor fördel! Men i norr är Nord-Östersjö-Kanalens Achilleshäla.

Kunde man neutralisera landet norrifrån kanalen så vunne Tyskland ett skydd derigenom. Men en sådan neutralisation vore endast i det fallet af värde, om hon äfven garanterade alla andra lands intressen. Tyskarne kunna icke begära att det öfriga Europa skall vara garanti för Tyskland, om blott Tyskland skulle dra nyttan deraf.

För att Europa skulle kunna förmås till en stadigvarande garanti, måste omkringliggande länders intressen vara desamma. Med andra ord, det kan endast bli tal om neutralisation af det icke tyska landet norr om kanalen.

Om en dylik neutralisering skulle vara i alla makters verkliga intresse, skall här undersökas. Att en dylik neutralisering vore i Tysklands intresse är redan bevisadt, ty komme densamma till stånd, behöfde Tyskland icke frukta något angrepp från nord, utan kunde använda sina trupper på annat håll. Men så länge Danmark icke har neutraliserat sig, skola i händelse af krig, Tysklands fiender uppfordra detsamma till ett gemensamt förbund. Tyskland skulle möjligen försöka förekomma dem, och halfön Jylland blefve då den punkt, kring hvilken alla stridiga intressen koncentrerade sig. Derföre ligger det i alla makternas intresse, att icke någon af dem blir herre till denna punkt, utan att det blir en mindres tillhörighet, hvilken i och för sig icke är stark nog att sätta de andra makterna i fara, men ändå stark nog att försvara den garanterade neutraliteten så länge, att dess förbundsmakter hunnit komma till hjälp.

Då Tyskland synbarligen skulle blifva den makt, hvilken komme att dra största nyttan häraf, kunde den frågan lätt uppkastas: hvarföre ingår icke Tyskland ett varaktigt förbund med Danmark? Af flera orsaker »nej». För Tyskland är ett neutraliseradt Danmark nyttigare än ett icke neutraliseradt, ty i

förstnämnda fall utgör det som gränsland ett skydd. Äfven från Danmarks sida måste ett dylikt förslag afslås; ett sådant förbund kunde lätt nedsätta Danmark till en vasallstats rang. Såsom sjelfständig stat deremot kan Danmark alltid mottaga Tysklands hjälp, då det är fråga om gemensamma intressen. Och slutligen måste nämnda förbund äfven förnekas ur allmänt-europeisk synpunkt.

Danmark och de två andra makterna, hvilka omsluta Östersjön, Sverge och Norge, hafva genom sitt geografiska läge gemensamma intressen. Den samtida neutraliseringen af de tre små skandinaviska staterna vore också den europeiska politikens sanna fördel. Att vidare utveckla detta här, skulle leda för långt. (Jemför med de offentliga besluten på kongressen i Bern den 6 Aug. 1884).

Här har blott afsetts att bevisa att med Nord-Östersjö-Kanalens anläggning blir nödvändigheten af Danmarks neutralisering ännu större och mera påträngande än förut, samt att det med en dylik alltjemt fortfarande säkerhet, vore i Tysklands synnerliga intresse.

«Der Frauenfeind» (Kvinnohataren) är titeln på en månadsskrift, hvilken i december 1886 börjat utgivas i Wien af *Ferdinand Gross*. Tidskriften vill motarbeta »den öfverdrifna kvinmodyrkan», som på senare tider kommit på modet.

Bland de bidragande i första häftet märkas *August Strindberg*, med en novell ur »Giftas» i öfversättning, och *Max Nordau*. Den sist nämde har dock med skäl, ingen smak för tidskriftens bistra titel, som han finner oegentlig och mot hvilken han derföre protesterar.

«Sanningskär» af *Christer Swahn*, utkommer inom kort i dansk öfversättning, värkställd af litteratör *Pedersen* i Aarhus.

«Ord», samme förf. novellsamling, kommer snart att utgivas i tysk öfversättning af fröken *Rose Albrecht*.

»FRAMÅT» utkommer den 1 och 15 i hvarje månad. Prenumeration kan ske hos hrr bokhandlare och genom postverket. Pris: Kr. 3: 50 för år, postarvode 35 öre. Lösnummer: 25 öre. Annonnspris: Kr. 20 för hel sida. Del af sida betingar motsvarande del af pris. Annonser mottagas å »Framåts» annonsbyrå, Kungsgatan 60, alla hvardagar kl. 5—6 e. m.

I redaktionsangelägenheter hänvände man sig till Frkn Alma Åkermark, 2:dra Långgatan 40, Göteborg (träffas tisdag och fredag 1—2 e. m.)

Till redaktionen insända böcker.

Alb. Cammermeyer, Kristiania: Under Polarkredsen: Naturskildringer og naturhistoriske skisser fra Nordlands indre Dale. Af *Axel Hagemann*. — Nordisk Mythologi. Af *R. B. Anderson*; Heft. 2. — Et Aaar blandt de Indfødte. Af *Thomas*. — Smaa Ting fra et stort Land. — Af *Puy*. — Helene Krog. Skuespel i fem Akter. Af *Marius Jantzen*. — Grønlandere. Af *Signe Rink*. — Lyse Livsbilleder i sort, 10:de Række. Tegned af *Wilhelm Larsen*.

W. C. Fabritius & Sønner, Kristiania: Nips: Vers af *Kristian Gloersen*, Billeder af Paul Wagner, Buland, m. fl.

Lotten von Kræmer: Sanger och bilder.

Alb. Bonnier, Stockholm: Judas. Af *Tor Hedberg*.

P. A. Norstedt & Söner, Stockholm: Geografi för folkskolan. Af lektor *S. Almquist*.

Fogelfri: I Storm och Stiltje. Bardalek.

N. C. Borns forlagsforetning, Köbenhavn: Retskrifningsspørmålet. Af *Karl Hjorth*.

Försigtighetsmått i äktenskapet. En framställning af de s. k. preventiva medlen. Af *en läkare*. Med förord af *Knut Wicksell*. Andra öfversedda upplagan. Pris 40 öre

---

FÖRR OCH NU,

Illustrerad läsning för hemmet,

utkommer 1887 i 12 månadshäften med omkring 150 illustrationer.

Textbidrag af *A. Hammarsköld, J. C. von Hofsten, J. O. Rosenberg, V. Rydberg, C. Snoilsky, C. D. af Wirsén, N. P. Ödman* m. fl. — **Teckningar** af *G. Arsenius, J. Kronberg, C. Larsson, G. von Rosen, Joh. Tirén* m. fl.

Pris: för helt år 5 kr., för halft år 2: 75, postarvodet inberäknadt.

✎ **Författare och konstnärer i Sverige och Finland** äro inbjudna till en pristäflan i **Förr och Nu** för 1887 om 4 pris å tills. **850 kr.** Se vidare i det nyss utkomna 1:a häftet för 1887.

✎ **FÖRR OCH NU** för 1886, med 200 illustrationer, finnes fullständig, i karton. omslag för 5 kr. och i klotband med. guldsnitt för 6 kr., vid direkt requisition, hos Redaktionen, Stockholm. (G. 21036×1).

SKENINGE-POSTEN,

Tidning för Skeninge stad med kringliggande rikt och tätt befolkade omnejd,

utkommer minst 2 gånger i veckan med omvexlande 5- och 6-spaltigt format.

✎ **Lättläst innehåll. Snabba nyheter.** ✎

Krönikor, Sockenkorrespondenser samt hvarje lördag det omtyckta skämtnumret *Ole Knagg*. Prenumerationspris: 5 kr. pr år. Annonpris: 8 öre pr rad.

Sölvesborgs Allehanda

är en **verkligt frisinnad** tidning, meddelar **snabba nyheter**, är **pigg och vaken**, **lättläst** och **innehållsrik**. Kostar **endast 4 kr. för år**, postarvodet inberäknadt.

Till följd af **sin stora spridning** är tidningen en **ypperlig annonstidning**. Annonspriset är endast 8 öre petitrad, **hög rabatt**.

Prenumerera å närmaste postanstalt!!!

Kostar endast 4 kr. för år.

ÅBO TIDNING

utgifves under år 1887 såsom förut, med 355 nummer, eller dagligen med undantag af några större hælgedagar. Redaktionen utgöres af lektor Gustaf Cygnæus, magister Karl Grönlund och sjökapt. G. E. Mattsson, biträdd af ett flertal andra personer, bland dem K. Finska Hushållningssällskapets sekreterare Ernst Rönnbäck.

Utgående från den åsigt, att en lojal och sund utveckling af Finlands samhällsskick och dess kultur måste byggas på grunden af konstitutionel åskådning och västerländsk odling, skall Åbo Tidning söka bidraga till utredning i frisinnad anda af dagens frågor.

I språkfrågan skall Åbo Tidning under strängt fasthållande vid principen om svenska och finska språkens likställighet arbeta för den svenska befolkningens i Finland språks och kulturintressens skyddande och förkofran.

Bladet eger egna meddelare från ett flertal orter inom Finland, däribland flere korrespondenter ifrån Kelsingfors. Regelbundna korrespondenser från Sverige, Danmark och Ryssland ingå.

I *sjöfartsafdelningen* meddelas *tidigare* och *riktigare sjöfartsnotiser* än i någon annan i Finland utkommande tidning.

Omväxling i innehållet beredes genom lättare uppsatser i original och genom direkta öfversättningar för bladet ur utländska källor.

I Sverige är tidningens pris för helt år 12 mark, för trefjededels år 9 mk 50 pi, halft år 6 mk 50 pi och för kvart år 3 mk 50 pi med tillägg af postafgifter.

Annonspriset för utländska annonser är 20 penni före texten och 15 penni efter texten per petit rad eller motsvarande utrymme.

Prenumerationsställen: alla postanstalter inom Finland och Sverige samt i tidningens annonskontor, Ryska kyrkogatan 16, Åbo.

Allehanda för Folket,

som annonseras å andra sidan af detta blad, har rönt uppmärksamheten att

förbjudas i Petersburg och
prisbelönas i Filadelfia (med stora medaljen jemte diplom).

(G. 20995×1)

I Herrar Annonserers benägna åtanka rekommenderas härmed tidningen

Allmänna Annonsbladet.

Dess otroligt billiga pris: **25 öre** för helt år, postarvodet inräknadt, har förskaffat Allmänna Annonsbladet en storartad spridning inom ej blott **hela landet** utan äfven inom **alla samhällsklasser**. Det lämpar sig således för annonsering af alla slag, och hvarje annonsör kan vara viss, att hans annons blir läst af dem, den är afsedd för. Härtill kommer det billigaste annonspris, någon svensk tidning erbjuder, nemligen endast

5 öre pr petitrad.

Annonser mottagas å tidningens expedition, Sølvesborg, samt genom S. Gumaelius' Annonssbyrå, Stockholm.

Redaktionen.
